



John Wesley

• door Gerard Kramer

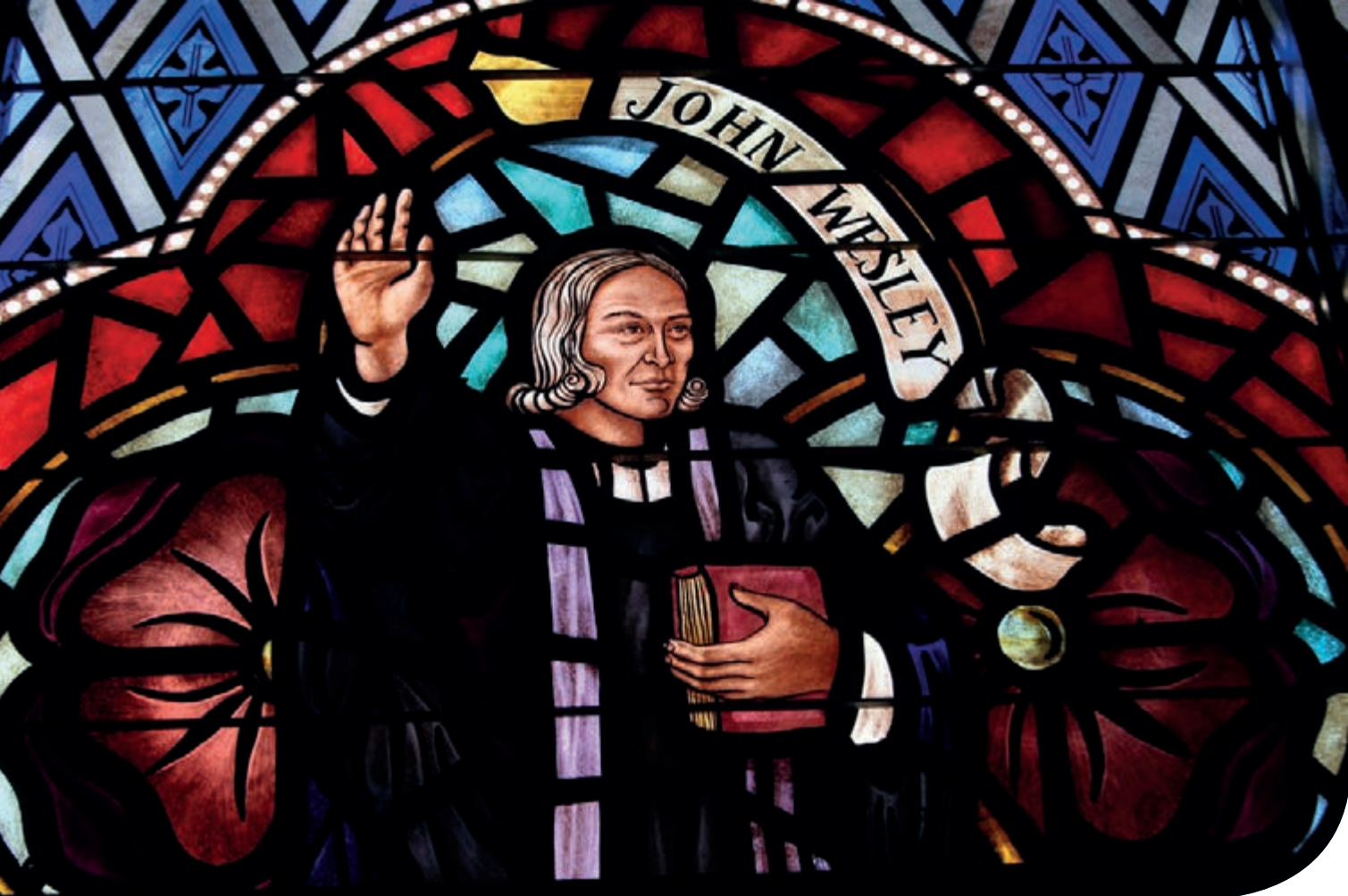
IN ONZE REEKS KERKHISTORISCHE ARTIKELEN STAAN WE DEZE KEER STIL BIJ DE GROTE ENGELSE OPWEKKINGSPREDIKER JOHN WESLEY. JOHN WESLEY (1703-1791) EN ZIJN BROER CHARLES WESLEY (1707-1788) WAREN ZONEN VAN DE ANGLICAANS GEESTELIJKE, SAMUEL WESLEY, EN EEN ZEER VROME MOEDER, DE PREDIKANTSDOCHTER SUSANNA WESLEY-ANNESLEY. JOHN WESLEY WAS HUN VIJFTIENDE KIND. TOEN HIJ VIJF JAAR OUD WAS, WERD HIJ GERED UIT DE BRANDENDE PASTORIE VAN ZIJN OUDERS. DEZE GEBEURTENIS MAAKTE EEN DIEPE INDRUK OP HEM. ZIJN LEVEN LANG BESCHOUWDE HIJ ZICHZELF DAARDOOR ALS DOOR DE VOORZIENIGHEID APART GEZET. WESLEY NOEMDE ZICHZELF VAAK ‘EEN BRANDHOUT UIT HET VUUR GERUKT’ (ZACH.3:2). DEZE BIJZONDERE REDDING VAN DE VUURDOOD VOND PLAATS OP 9 FEB. 1709: DEZE DATUM HEEFT HIJ ZIJN LEVEN LANG JAARLIJKS HERDACHT, EN WEL UITEINDELIJK IN DUBBELE ZIN: NA ZIJN BEKERING - WAAROVER HIERNA MEER - ZAG HIJ ZICHZELF OOK IN GEESTELIJK OPZICHT ALS EEN UIT HET VUUR GERUKT BRANDHOUT.

Ouders

Behalve zijn vader Samuel - deze vond dat het beste Bijbelcommentaar de Bijbel zelf was – had ook zijn moeder Susanna grote invloed op hem. Zij was de jongste van de vijfentwintig (!) kinderen van een predikant. Susanna Wesley was een ontwikkelde en voor haar tijd zeer geëmancipeerde vrouw die haar kinderen (ook de meisjes) al heel

jong leerde lezen, namelijk zodra ze konden lopen. Ze stak veel tijd in de ontwikkeling van haar kinderen, ook in geestelijk opzicht. Zij las tijdens huissamenkomsten met hen de Schriften en bad met hen. Ook het personeel was daarbij aanwezig, en op den duur ook mensen van buiten: soms waren er tot tweehonderd bezoekers, en moesten er mensen worden weggestuurd!





Studietijd

Toen de gebroeders Wesley in Oxford theologie gingen studeren, maakten zij vanaf 1729 deel uit van een opmerkelijke groep van gelijkgezinde studenten. Dezen wilden elkaar helpen om, zoals ze dat zelf aangaven, hun zielen te redden en te leven tot eer van God. Zij studeerden volgens een strak weekschema, leefden ascetisch, bezochten gevangenen en zieken, en hielpen de armen. Daarmee onderscheidden ze zich natuurlijk van het gros van hun medestudenten, die voor hen verschillende geksheernde benamingen gebruikten. Zo werden zij aangeduid als 'the Holy Club', 'the Godly Club', 'the Enthusiasts', 'the Methodists'. Deze laatste benaming werd later gebruikt voor de beweging die voortkwam uit het werk van John Wesley. Maar zover was het nog niet. Tot de stichters van dit illustere gezelschap moet behalve de gebroeders Wesley ook George Whitefield gerekend worden, over wie hieronder meer.

Teleurstellingen in het geloof en in de liefde

In 1735 ging John Wesley naar Amerika om onder de kolonisten en de Indianen in Georgia als zendeling te werken. Hij had echter geen vrucht op zijn werk. Ook merkte hij dat hij vergeefs tegen de zonde in zijn eigen leven streed, en geestelijk in het duister tastte. Steeds duidelijker kwam hij tot het inzicht wat de oorzaak van dit alles was: hij had nog nooit een persoonlijke ontmoeting met Christus gehad!

Daarnaast leed hij onder de gevolgen van een ongelukkige liefde. Wesley was verliefd geworden op Sophy Hopkey, een meisje van achttien jaar oud, dat hij op de boot tijdens de overtocht over de Atlantische Oceaan had ontmoet. Op advies van een predikant van de Evangelische Broedergemeente vroeg hij haar niet ten huwelijk, omdat hij haar niet serieus genoeg voor Wesley vond. Zij trouwde intussen, moe van het wachten, met een ander, een zekere Williamson. Wesley weigerde het huwelijk van beiden te

voltrekken, met als gevolg dat Williamson, toen hij intussen door een andere geestelijke toch met Sophie in de echt verbonden was, een aanklacht indiende tegen Wesley. Uiteindelijk is Wesley vrijgesproken na een emotioneel voor alle partijen afmattende periode.

Wesley voelde zich bezoedeld door de hele situatie en besloot na deze periode vol teleurstellingen naar Engeland terug te keren. Deze terugkeer in 1738 zag hij als een vlucht. Hij heeft nooit meer een voet op Amerikaanse bodem gezet.

Wesley is ook later niet gelukkig in de liefde geweest. Hij trouwde weliswaar alsnog op zijn achtenveertigste, in 1751, met de bemiddelde weduwe en moeder van vier kinderen, Mary Vazeille. Het was geen gelukkig huwelijk, om het met een understatement te zeggen. Zij verliet hem in 1758 voor bepaalde periodes en vanaf 1771 voorgoed, en Wesley heeft dit als een bevrijding ervaren. Een echtscheiding is nooit uitgesproken, maar deze situatie werpt een schaduw over het leven van deze bijzondere man.

Wesley's bekering

We gaan nu terug naar de jaren die direct volgden op Wesley's terugkeer uit Amerika in 1738.

Pas op 24 mei 1738 heeft Wesley vrede met God gevonden toen hij iemand hoorde voorlezen uit het Voorwoord van Luthers verklaring van de brief aan de Romeinen. Daarin verklaart Luther wat geloof is en stelt hij dat alleen het geloof rechtvaardigt. Wesley schrijft: 'Ik voelde dat mijn hart op een wonderlijke manier verwarmd werd. Ik voelde dat ik Christus vertrouwde, Christus alleen, dat Hij mij reedt, en een zekerheid werd mij gegeven, dat Hij mijn, ja, zelfs mijn zonden weggenomen en mij van de wet van de zonde en de dood gered had'. Toch had hij ook daarna nog veel last van aanvechtingen en twijfel. Doordat hij niet de Schriftuurlijke leer kende van zijn onaantastbare positie in Christus, staarde hij zich blind op zijn wisselende dagelijkse toestand, en dat maakte hem onzeker. Hij kende zijn ervaringen te veel gewicht toe.

Wesley's prediking

John Wesley werd een buitengewoon ijverige verkondiger van het evangelie. Honderden mensen kwamen wekelijks tot bekering. Wesley hield vast aan het geloof en de litur-

gie van de Anglicaanse kerk, maar legde bijzondere nadruk op de rechtvaardiging en de wedergeboorte in Christus. Hij hechtte geen waarde aan dogma's: de hoofdgedachten van het christendom stonden in de Schrift.

Wesley wilde geen afscheiding, maar een hervorming van de Anglicaanse kerk; zijn volgelingen waren haar ijverigste leden. Maar op den duur draaide het toch op een afscheiding uit. Vaak werden aan de Methodisten namelijk de sacramenten geweigerd, en daarom wijdde Wesley in 1784 zelf een bisschop en twee priesters voor Amerika, later ook voor Schotland en Engeland.

Wesley beschikte over een onuitputtelijke hoeveelheid energie en grote organisatorische talenten. Hij reisde veel. Men heeft uitgerekend dat hij zo'n 30.000 maal gepredikt heeft.

Bij zijn dood had zijn beweging 72.000 leden in Engeland, 64.000 leden in Amerika en 800.000 aanhangers.

Wesley zelf overleed in 1791 op de leeftijd van 88 jaar. Terwijl bij zijn sterfbed zijn vrienden om hem heen stonden, riep hij aan het einde uit: 'Het beste van alles is: God is met ons'. Voordat hij stierf, hief hij zijn handen op en riep hij deze woorden nogmaals uit. Zo ging Wesley naar zijn Heer. Hij werd begraven in Londen.

George Whitefield, Wesley's vriend en criticus

De evangelist en opwekkingsprediker George Whitefield (1714-1770) was al in zijn studententijd bevriend met de gebroeders Wesley. Hij werkte in het begin nauw met hen samen. Whitefield was een van de belangrijkste verbindende schakels tussen de puriteinen in de 16e en 17e eeuw en de grote opwekkingen in de 18e en 19e eeuw. Het was George Whitefield die in 1739, in een tijd van geestelijk en moreel verval, samen met John Wesley een radicale prediking begon te brengen van het evangelie van bekering en wedergeboorte. In het bijzonder Whitefield heeft in een zeer donkere tijd de Bijbelse boodschap van de Reformatie en de puriteinen nieuw leven ingeblazen. Het was onder de prediking van George Whitefield en John Wesley dat de 'Great Evangelical Revival' begon in Engeland. Deze grote opwekking zou jarenlang voortduren.



Er waren echter drie punten waar zich stevige meningsverschillen tussen de beide vrienden gingen aftekenen:

1. Uitverkiezing / predestinatie

Wesley moest niets hebben van de leer van de predestinatie en veroorzaakte daarmee een breuk met Whitefield. Whitefield huldigde de leer van de predestinatie, John Wesley was in zijn ogen arminiaans. In 1739 viel Wesley in een preek de leer van de predestinatie aan. Whitefield vroeg hem deze preek niet te herhalen of te publiceren, want hij wilde geen twist. Wesley publiceerde zijn preek toch en daarom verbraken beide mannen hun vriendschap in 1741. Toch was deze vriendschap snel daarna weer hersteld. Bij de dood van Whitefield in 1770 schreef Wesley een bijzonder respectvol In memoriam en erkende hij de verschillen tussen hen. Hij schreef: 'Er zijn veel leerstellingen van minder belangrijke aard. In deze mogen we denken en laten denken. We mogen overeenkomen om geen overeenstemming te hebben. Maar, tegelijkertijd, laten we vasthouden aan de essenties'. In het Engels schreef Wesley: 'we may agree to disagree'. Daarmee was hij de eerste die deze uitdrukking gebruikte. Wesley was ook de belangrijkste spreker op Whitefields begrafenis.

2. Heiliging

John Wesley leerde het *perfectionisme*. Daarmee werd hij de voorloper van de heiligingsbeweging van de 19^e eeuw, waaruit begin 20^e eeuw de Pinksterbeweging is voortgekomen. Als tijdens een preek van hem extatische uitingen onder de toehoorders optraden, zag hij dat als een bewijs dat God aan het werk was om in de ziel van de betrokkene een volledige heiliging te bewerken. De leer van het perfectionisme werd een vast bestanddeel van het theologisch leersysteem van Wesley en van zijn aanhangers. Wesley vat deze leer samen in zijn geschrift *A Plain Account of Christian Perfection*. De gedachte daarin is dat een christen, omdat hij God liefheeft, al zijn geboden onderhoudt: niet enige, niet de meeste, maar alle, van het grootste tot het kleinste gebod. Hij is er niet tevreden mee de hele wet te houden, maar in één punt te struikelen. Alleen wie de wet op alle punten houdt, heeft een onergerlijk geweten tegenover God en de mensen. Wat God verboden heeft, laat hij na, wat God bevolen heeft, doet hij. Hij houdt altijd alle geboden van God, en dat met alle kracht. In samenhang hiermee leerde Wesley ook dat afval van heiligen mogelijk was.

3. Opzienbarende verschijnselen

Met deze verschijnselen worden de volgende extatische uitingen bedoeld die tijdens Wesley's prediking bij zijn gehoor optraden: huilen, snikken, luide kreten, stuiptrekkingen, bewusteloosheid, gevolgd door uitgelaten vreugde. Wesley zag hierin, als ze bij zijn prediking optraden, bewijzen van de tegenwoordigheid en de buitengewone zegen van God. Daarom stimuleerde hij deze verschijnselen ook. Het is moeilijk te zeggen in hoeverre toehoorders deze verschijnselen simuleerden omdat ze wisten dat ze de spreker bevielen. Zijn broer Charles vermeldt diverse voorbeelden van dit soort manifestaties van puur menselijke oorsprong. Als deze verschijnselen tijdens een samenkomst niet optraden, bad John Wesley: 'Heer! Waar zijn uw tekenen en wonderen?'. Elders liet Wesley zien dat hij zich tamelijk hulpeloos voelde in het beoordelen van deze verschijnselen. Hij erkende later dat ze niemands geloof versterkten en ook niemand tot geloof brachten. Whitefield moest niets van deze verschijnselen hebben en wantrouwde ze. Ook Charles Wesley dacht hierover radicaal ander dan zijn broer John. Na 1739 hielden deze verschijnselen op. In zijn latere jaren stond ook John Wesley zelf er sceptischer tegenover, hoewel hij ze ook achteraf nooit volledig heeft veroordeeld. Hij hield er rekening mee dat ook vaak de duivel Gods werk nabootst of een laatste poging onderneemt om mensen vast te houden¹.

Betekenis

John Wesley heeft duizenden mensen tot de Heer geleid. Zijn beweging, het Methodisme, heeft in belangrijke mate bijgedragen aan de zending, de Bijbelverspreiding, maar ook aan de beweging voor de afschaffing van de slavernij. In 1807 kwamen er, mede als gevolg daarvan, regeringsmaatregelen tegen slavenhandel, en in 1834 volgde de afschaffing van de slavernij in Engeland en de koloniën.

¹ Het is opvallend hoe mild J.N.Darby ruim een eeuw later over dit soort verschijnselen oordeelde. Zie zijn *Letters*, Vol.I, reprint Winschoten 1971, p.276 (1859): Ik herinner me dat in de tijd van Wesley de mensen door een soort stuiptrekkingen gegrepen werden en op de grond vielen. Sommigen overkwam dit echt, misschien imiteerden anderen dit gedrag of lieten zichzelf gaan. Hij zei dat hij de eerstvolgende persoon die op de grond viel, zou laten verwijderen, en het overkwam niemand meer. Het (d.w.z. deze maatregel van Wesley, GHK) was ongetwijfeld goed bedoeld, maar ik betwijfel de juistheid ervan. Het zou beter zijn dat wat verkeerd is te oordelen, als we dat zouden kunnen, en alle goddelijke activiteit vrij te laten. Ik geef toe dat dit een moeilijkheid is; we zullen het niet altijd goed doen, maar als we respect hebben voor God en het voor Hem doen, zal Hij ons daarbij helpen. Laat godsvrucht het belangrijke criterium zijn, en laat het nuchter oordelen over het eigen ik de vrucht zijn; het gezag van het Woord moet hand in hand gaan met het geweten als het vlees zich begint te openbaren, meestal met het voorwendsel dat het er boven uitgaat of er buiten staat – en niet direct inzicht verwacht.

Geraadpleegde literatuur

Behalve enige kerkhistorische handboeken heb ik de volgende literatuur geraadpleegd:

E.H.Broadbent, *The Pilgrim Church*, London 1974 6th ed

Bill Freedman, *How They Found Christ in their own words*, Seattle, Washington USA 1983

Benedikt Peters, *George Whitefield, Der Erwecker Englands und Amerikas*, Bielefeld 1997

A.Skevington Wood, *The Burning Heart. John Wesley: Evangelist*, Exeter 1976

